

מרת דינה בת פרנקה ע"ה
מרת חנה בת אסתר ע"ה

נר לשולחן שבת

פרשת בלק

גליון 411

בכל עניני העלון
נתנאל רוזנבליט
רה' צבי 21 ב"ב 5791486

ner4499@gmail.com

בלעם וקללות - "אמרו לו אין כחו אלא בפיו!" "ברית כרותה לשפתיים"

מעשה ביהודי דתי שהיה מדבר בצורה בוטה, מאחל לעצמו ולמי שהכעיסוהו סוף לא טוב וכדומה. ידידי הרה"ג שליט"א הוכיחו על כך - דע לך 'ברית כרותה לשפתיים' והאריך במוסר. **היהודי ששמע את דבריו אמר:** "אוי, כמה שאתה צודק. אספר לך סיפור. לפני שנים עבדתי במפעל, מנהל העבודה היה אדם בשם גולדמן. היה זה יום לחוץ בעבודה, גולדמן נאלץ לרוץ מהמשרד למפעל וחזרה - 'איפה גולדמן?' כל הזמן טלפונים, 'צריכים אותו פה, צריכים אותו שם'.

נמאס לו, אמרו: 'תפסיקו, אני לא מספיק שום דבר, אם מישהו מתקשר תגידו 'גולדמן מת', מספיק, אתם שומעים 'גולדמן מת'. **למחרת** באתי לעבודה והנה בשערי המפעל מתנוססת מודעה באותיות שחורות עליה רשום שמו של גולדמן... הייתי בהלם - הרי גולדמן היה בריא כמו שור, פעלתן?! 'מה קרה' שאלתי... 'כן, גולדמן מת'."

עברו כשנתיים. אותו יהודי לא הפנים את חומרת הענין. נסענו יחד. בדרך חבר מתקשר אליו, והנה שומע אני את היהודי מתנצל על שלא נפגשו כפי שסיכם עמו, ומסיים בהבטחה 'ביום חמישי אני נפגש איתך, בכל מצב, אפילו על אלונקה...'

למחרת, ביום שלישי אותו יהודי התאשפז בבית חולים לטיפול מוזמן. בליל חמישי מצבו התדרדר ונכנס ל"טיפול נמרץ". ביום שישי ליוונו אותו על אלונקה בבית הקברות! ("נר לשולחן שבת")

"לעולם ראוי להשתדל לברך, אולי יהיה עת רצון ויעשו דבריו פירות, לכן גם המתברך יאמר אמן ... וראוי לו לאדם להשתדל שיברכוהו, ויברח מאד מלהתקוטט עם אף אדם ולהיות גורם קללה לעצמו.

וגם תלמיד חכם יהיה טוב עין ויברך בברכות רבות את כל החפץ בברכתו, כי מה איכפת לו לגרום טובה ושיהא חברו נהנה והוא אינו חסר, ולמצוה תחשב לו!" ("פלא יועץ")

לפני זמן ידידי ת"ח יקר השתתף בשמחת חנוכת הבית, כיבדוהו לברך, טעה בלשונו ואמר: 'בזכות אמותינו הקדושות, שרה, רבקה, רחל ולידה...' למחרת בישרו בבית הכנסת שבעלת הבית ילדה... ("נר לשולחן שבת" מהר"ר א"ב)

"וילך שפי - א"ר יוחנן בלעם חיגר ברגלו אחת היה". (כ"ג סוטה י.)

את המעשה הנורא הבא סיפר אבי הג"ר מנחם רוזנבליט שליט"א, אותו שמע מהגאון רבי רפאל דוד אויערבאך, ראש ישיבת "שער השמים":

בשכונת "שערי חסד" התגוררה אלמנה, היה לה בן בשם משה, פקיד בכיר בממשלה. הוא לא שמר תורה ומצוות. אותו פקיד היה נכה ברגליו ובעל רכב מהודר, בימים ההם אדם בעל רכב היה נחשב מורם מעם...

יום אחד כשבא האיש לבקר את אמו פגש בגיסים, הגאונים רבי שלום שבדרון תושב "שערי חסד" ורבי רפאל דוד אויערבאך.

פתע נחה על רבי שלום רוח תוכחה, פנה ואמר לפקיד בניגונו הידוע: "ר' מוישה, ר' מוישה, פה אתה אדם חשוב מאד, אבל לאחר מאה ועשרים שנה... הרי בסוף יעלו אותך להר הזיתים, וזה עלול להיות יום קר, כולם ילוו אותך, תהיה לך לוייה חשובה. אבל בסוף אתה תשאר שם לבד, ושם אין אוטו, אין פקיד בכיר, יהיה שם קר מאד... מוישה, מה יהיה אז?"

רבי דוד היה בטוח שרבי שלום עומד לחטוף מנה ועוד איזו... שאותו פקיד נכבד יתפרץ כבעס, מה אתה מתערב לי בחיים...

אך למרבה הפלא פתח וענה לו: "מה אתה חושב שאני לא יודע... אני אספר לך מה קרה, ומדוע איני הולך על רגלי."

לפני בר המצווה שלי נסעתי עם אבי לאדמו"ר הקדוש רבי אהרן מבעלז, להתברך על ידו.

עמדנו בתור, לפנינו היה יהודי נכה שהלך עם קביים, כשהגיע היהודי לפני הרבי, פנה רבי אהרן ואמר לו: "למה אתה לא הולך על רגליך?! תזרוק את זה!"

היהודי לא הבין מה הרבי רוצה ממנו, הרי הוא משותק ברגליו שנים רבות... התמהמה, וזרק קב אחד. אמר לו רבי אהרן: "אמרת לך, תזרוק את שניהם ותלך!" האיש זרק גם את הקב השני, ולפליאת כולם התחיל ללכת כאחד האדם...

אני הייתי בתור מיד אחריו, אמר לי הרבי: "אתה ראית מה שהיה כאן? דע לך, בשבת הראשונה שאתה תחלל, מה שהיה ליהודי הזה יעבור אליך!"

עברו שנים, בפולין היתה תנועת ה"בונד" שסחפה רבבות מבני ישראל. גם אני הפכתי לבונדיסט, עם הזמן נתמנית מדריך לבני נוער.

שנים הקפדתי שלא לחלל שבת, אך שבת אחת יצאנו לטיול. החניכים שלי עלו למשאית טיולים ואני יחד איתם. כשהמשאית החלה לנסוע נפלתי ממנה ונחבלתי, ומאז איני יכול ללכת על רגלי.

ואז נתן לו רבי שלום 'מנה': "כבר היית... כבר ראית... ואף על פי כן!"

("נר לשולחן שבת")

"שפי" - נשמט הירך מעיקרו. (סנהדרין קה.)

מי שארע לו נקע, אם חש בכאב חזק, דינו כחולה שיש בו סכנה. ואם לא, מותר להביא בשבת את האבר שנקע למצב מנוחה. למשל מותר לו לקושרו באופן המותר, או לחובשו.

וביאר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך שאין דין זה שייך לגזירת סממנים, כי אין זה נחשב בעיני העם כדבר מרפא. (נש"א ש"ו ט"ו)

חיגר או זקן שאינו יכול ללכת ללא מקל, מותר לו לילך בו בשבת, דהמקל נחשב כמנועלו. ואם יכול ללכת ללא מקל, רק נוטלו להשען עליו אסור, כי המקל נחשב למשא. (או"ח ש"א י"ז)

הסתפק הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך במי שזקוק למקל רק בעלותו בהר או במדרגות, אם בשביל זה מותר לו לצאת במקל, אף שהוא הולך בו גם בדרך גילה במקום שאינו זקוק לו.

או כיון שנשען על המקל רק כשעולה על הר נחשב כזקן ההולך בלי מקל, וגם יש לחשוש שמא יטלטלו מבלי להשען עליו כלל. ("שמירת שבת כהלכתה" פ"ח ט"ט)

והגאון רבי משה פיינשטיין כתב: מהלכה זו למדנו שזקן או נכה מותר לו לצאת לרשות הרבים בכסא גלגלים, ואפילו אם יכול ללכת קצת על ידי קביים, כי הכסא נחשב כמנועלו. אמנם לאחרים אסור להובילו. וכן הורה הגאון רבי בן ציון אבא שאול.

והגאון רבי צבי פסח פרנק הסתפק בדבר, דאולי יש לחלק בין מקל לכסא גלגלים, על ידי המקל הולך בעצמו, ודין מלבוש עליו, שאין עליו איסור הוצאה, מה שאין כן בכסא אין סבא לומר שנעשה כנעל, דאינו מסייע בהליכתו, כי אינו הולך בעצמו. (שו"ת "אגרות משה" ח"ד ז', שו"ת "אור לציון" ח"ב פכ"ג ה', שו"ת "הר צבי" א"ח ח"א ק"ט)

חידה

מה המשותף לנח, יעקב, בלעם, שמשון, מפיבושת, פרעה נכה, אסא, נחום איש גז, לוי והאיש הפטור מ"שלוש רגלים"?

בני היקר יאיר נ"י בחריפותו הוסיף את עוג ואת השקר...

וידידי, תלמידי חכמים גדולים הוסיפו את רב נחמן. (סנהדרין מה.)

בר קיפוק ובר אבין. (מ"ק כה.)

"ויך את האתון במקל... לו יש חרב בידי עתה הרגתיך". (פ"ב)

התיר הגאון מהרי"ץ לקחת מקלות, להולכים בחג מעיר לעיר, מפחד הדרך, שלא יפגעו בהם חיות וליסטים. (שו"ת מהרי"ץ ח"א קכ"ג)
אדם ההולך בשבת בימי החורף, במקום שחושש להחליק, ורוצה לצאת במקל. נחלקו בזה הפוסקים: הט"ז התיר, ודומה לחיגר. והא"ר כתב שאין דבריו מוכרחין. והמשנ"ב הביא אחרונים שדעתם להתיר רק במקום שיש בו עירוב. (אור"ח ש"א ס"ה)
והסביר הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך: אפילו שרוב בני אדם מפחדים מהחלקה במקומות כאלה, אין זה נחשב כרגלו, כיון יכול ללכת בלי מקל, אלא שהמקל מצילו מפחד. (שש"כ י"ח ס"ג)
ולכאורה נראה שהמהרי"ץ והגרש"ז נחלקו בסברה זו. (נ"ר)

על הקשר בין בלק ל"שלושת השבועות" למשל...

הכלל הוא: כל שלטון שהוא דן והורג במשפט, ואין מי שיכול לשנות דבריו כמלך הוא, מברך עליו "ברוך שנתן מכתבו". (שו"ת הרה"צ ו"ה"רצ"ו מהראב"ד)
"ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא - לא היה ראוי למלכות, מנסיכי מדין היה, וכיון שמת סיוחו מינהו עליהם מואב לצורך שעה". (כ"ב דרש"י)
לפי זה יש להסתפק, האם היה אפשר לברך על בלק "ברוך שנתן"?
הגאון רבי דוד רובינשטיין רצה להתיר להסתפר בימים האסורים בתספורת רק להולכים לפני הקיסר ירום הודו, ולא לפני דוכסים. השיבו החת"ס: גם ההולך לפני הדוכס צריך להסתפר, כי ברור שהדוכס יטרב לבקשתו אם יראה אותו לא מגולח, ויאמר 'הגו בי היהודים קלון...' וכפי שהגויים רגילים לומר 'אתם נראים כמו שיצאתם מבית סוהר...' ודבר זה הינו בזיון וחוסר אמון בו.

וכן פסק ה"נודע ביהודה" שההולך ובא אצל שרים ודוכסים, ורגיל להסתפר בכל זמן, שצער הוא לו לגדל שיער, וגם יהיה ללעג וקלס בעיני השרים, מותר לו להתגלח בחול המועד.
והוסיף החת"ס: אמנם אין הדבר מוסכם אצלי, כי אולי שונה דין דוכס, כי מלך בידו להמית ולהחיות, דבר שאין בכוחו של דוכס. אכן במדינות הרייך הגרמני מברכים "ברכת המלכים" אף על הדוכסים, מפני שהם שולטים במדינות נסיכותם ואין עליהם אימת מלך. וגם, הם נחשבים למלכים, כידוע משפחות המלוכה של אירופה מתחתנות אך ורק בינם לבין עצמם, ובכלל זה נחשבות גם משפחות הדוכסים, ובניהם נקראים נסיכים כמו בני מלכים. וזה ידוע לכל מי שידוע קצת בנימוסי המדינות...
והנה שמעתי שלדוכס מדינתנו יש נחלות גם בגרמניה, וברור שכאשר הוא נמצא בגרמניה יברכו עליו, אם כן גם במדינתנו אף שאין ידו תקיפה צריך לברך עליו. למה הדבר דומה, לקיסר ירום הודו, אם יזדמן כאורח למדינה אחרת ברור שיברכו עליו! וכוון שמברכים עליו חייבים לנהוג בו בדוכס כבוד, ובוודאי צריך לנהוג בו מורא ולהגיע לפניו מסופר ומסודר, שהוא ענין מורא. ומה שכתב שהתירי לאבל להסתפר תוך שלושים יום, חלילה לומר כן, ולא כיוון שמועתו בזה...
ומעשה שהיה כך היה - פלוני בא אלי וסיפר בסוד שהוא חייב לפגוש את הדוכס, ואם לא יפגוש אותו פנים אל פנים יפסיד למעלה מאלף טלר!
והשבתי לו שימתין להסתפר עד ליום רביעי, שהוא ר"ח וגם יהיה בו סנדק בברית, והתירתי לו משום כבוד השר והפסד ממון. (שו"ת חת"ס א"ח קנ"ט, נוב"י מהדו"ק י"ח י"ט, אור"ח ח"ה ח' וועיין בפוסקי זמננו בענין נשיא ומלך)

"הן עם כלביא יקום וכארי יתנשא". (כ"ג כ"ד)
בימי מלחמת השחרור, בעת הפגזה כבדה ביותר של הלגיון הירדני על ירושלים נפל פגז ליד ביתו של הגאון רבי איסר זלמן מלצר, רסיס מן הפגז פגע ברגלו ושבר את העצם בצורה קשה ביותר, הוא החל לאבד דם רב.
הרבנית בילא הינדא צעקה לעזרה. את זעקותיה הנואשות שמע תלמידו הנאמן, הגאון רבי יצחק אפשטיין, מיד רץ וראה את רבי איסר זלמן פצוע קשה וסביבו שלולית דם.
משראה רבינו את תלמידו אמר לו בקול חלוש: "אני מבקש ממך בכל לשון של בקשה לא לספר לאיש על פציעתי, הסכנה בחוץ גדולה ואם אנשים ידעו ירצו לבוא ולעזור לי ויסכנו את חייהם בדרך... הנני חש שאלה שעותי האחרונות וברצוני להסתלק מן העולם בביתי, אנא ממך השכיבני במיטתי... אכיר לך טובה אם תדאג שיהיו בבית נרות!"
רבי יצחק פרץ בבכי מר, וביקשו בתחנונים שלא לדבר כך. הוא רץ החוצה תוך סכנת נפשות תחת מטר הפגזים, הרחובות שוממים, חושך ועלטה, אפילו פנסי הרחוב כבויים, והנה לפתע מתקדם משוריין צבאי.
רבי יצחק נעמד באמצע הכביש, וצעק לנהג: "בוא מהר, יש פה פצוע קשה, שחייבים להעבירו בדחיפות לבית חולים".
נהג עצר ואמר: 'לצערי יש בעיר פצועים רבים, אך אני בתפקיד, אסור לי לקחת אף אחד, וזו ותן לי לבצע את תפקידי'.
"דע לך" אמר רבי יצחק "הפצוע הוא הגאון רבי איסר זלמן מלצר, הוא מאבד דם רב, מצבו מסוכן, כל רגע יקר".
מששמע זאת הנהג נחרד ואמר: "להציל את רבי איסר זלמן אני נוסע מייד, אפילו אם יעמידו אותי לאחר מכן לדין צבאי!"
הם נסעו במהירות והעבירוהו לבית החולים. הרופאים הזדעזעו ואמרו שאם היו מגיעים לבית החולים באיחור של שתי דקות לא יכלו להצילו עקב הדם הרב שאיבד.
החלמתו מהפציעה ברגל היתה אף היא מופלאה ובדרך נס. הרופאים אמרו שלא נשמע כזאת שאצל אדם בן שמונים צמחה העצם והתאחתה מחדש. (בדרך עץ החיים ח"ב)

איזו ברכות היה מברך הרואה את בלעם?
'שנתן מחכמתו לבשר ודם'. (רכ"ד ז') לא 'משנה הבריות' אלא 'ברוך דיין אמת'. (רכ"ה ט') אמנם י"א שמברך רק על מי שמצטער עליו, ולא על גוי. (שם) ואמר מרן הגרש"ז אויערבאך שיש להזהר שהאיש השונה שמברכים עליו לא ירגיש בכך, כי זה גורם לו צער. (נש"מ"א שם)
יש להעיר כי אצל בלעם הצער הוא שרואה יהודי מברך... (נ"ר)